

HARVARD LAW LIBRARY

3 2044 059 366 682

www.libtool.com.cn

REICHARD

A biro buntetesenyhitesi joga

1890

HD

HUN
485
REI

HARVARD
LAW
LIBRARY

Digitized by Google

www.libtool.com.cn

853

www.libtool.com.cn

Hungary

555

Richard:
A brio büntési -
nyhídsi foga.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

1890. máj. 10.
Reichard

A BIRÓ
BÜNTETÉSENYPHITÉSI
JOGA.

IRTA

Dr REICHARD, ZSIGMOND.

KÜLÖNLENYOMAT A JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNYBŐL.

BUDAPEST.

RÉVAI LEO BIZOMÁNYA.

1890.

HUN
985
REI

KoTy

R

www.libtool.com.cn

JAN 4 1933

FRANKLIN TÁRSULAT NYOMDÁJA.

A büntetőjog haladásának egyik legfontosabb jelensége az, hogy a törvényhozó a büntetések *individualizálására*, azaz arra törekszik, hogy a kiszabott büntetés súlya a bűncselekvény súlyával minden egyes esetben arányban álljon. Ezen haladás először abban mutatkozik, hogy az abszolút büntetéseket egy oly rendszer váltja fel, melyben a bíró a büntetést az egyes esetben a törvényben kiszabott maximum és minimum *között* az eset körülményeihez képest állapítja meg, és úgy foly tovább, hogy a maximum és minimum közti távolság, és evvel együtt a bírónak a büntetés individualizálására való képessége mindig nagyobb és nagyobb lesz.

A mi büntető-törvénykönyvünkben e haladást szintén nyilvánulni látjuk, mert benne a minimumok és maximumok közti távolságok nagyobbak, mint a legtöbb előző büntető-törvénykönyvben. A mi törvényünk 92. §-a szerint ugyanis a bűncselekvények legnagyobb része, t. i. mindazok tekintetében, melyeknek maximuma államfogház, börtön, fogház vagy pénzbüntetés, a concret esetben kiszabható minimumot az egynapi szabadságvesztés vagy 1 frtnyi pénzbüntetés képezi. Ezen minimumok gyakorlati hatásukban egyenlők avval, mintha a törvény a bírót a kiszabható concret minimum tekintetében egyáltalán nem korlátozná, mert 1 forint pénz- vagy 1 napi fogházbüntetés a tettesnek okozott szen-

vedés vagy javító hatás tekintetében a büntetés teljes elengedésével egyenlő.¹

Az 1843-iki magyar büntető-törvényjavaslat az enyhítési jogot korlátlanul és minden bűncselekvény tekintetében megakarta adni a bírónak. Mai törvényünk ez elvet, mint alapvető egyáltalán el nem fogadta, azonban mint láttuk, a bűncselekvények legnagyobb része tekintetében tényleg mégis keresztülvitte. Ellentétbe helyezkedett azonban törvényünk ezen elvvel mindazon bűncselekvények tekintetében, melyeknek maximális büntetése halál vagy fegyház. Ily bűncselekvények esetén ugyancsak a 92. §. értelmében a bíró joga csak addig terjed, hogy 15 vagy 10 évi fegyházig, illetve félévi börtönig enyhítheti a büntetést.

Nem szándékozunk most annak vizsgálatába bocsátkozni, hogy büntető törvénykönyvek alkotásánál *általában* helyesebb-e a minimumok törvényes fixirozásának vagy a minimumok teljes mellőzésének elvét követni. Az anthropologiai büntetőjog iskolája a legújabb időben oly büntetési alapelveket tár fel, a melyek szempontjából alig valami nyerhet alkalmazást azokból, a melyeket eddigi büntetőjogi tételeinkről, vagy eddigi büntető törvényeinkről elmondhatunk.

Csak azt akarjuk vizsgálni, hogy a ma uralkodó büntetési rendszerek alapján állva, a két elv közül melyik a helyesebb, illetve azt kívánjuk bebizonyítani, hogy a ma uralkodó büntetési rendszerekben *a minimumok mellőzésének elve az összes bűncselekvények tekintetében elfogadandó.*

A mai büntetési rendszerek közül fejtegetéseink alapját egyedül a mi büntető törvényünk fogja képezni. A mi törvényünk, mint a mely egy nagy törvényhozási munkálat

¹ Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy ilyen csekély büntetéseknek egyáltalán nincs hatásuk, és így soha sem alkalmazandók. De bizonyosnak látszik előttünk az, hogy egynapi fogház kiszabását oly bűncselekvényre, melynek rendszerinti büntetése néhány évi börtön, mind a tettes, mind a társadalom a büntetés teljes elengedésének tekinti.

minden jó tulajdonságával bir, és mint a mely a bűncselekmények egy részénél következetesen az egyik, más részénél a másik elvet alkalmazza, kiválóan alkalmas arra, hogy benne a két elv egymáshoz való viszonyát tanulmányozzuk.

A minimum mellőzésének elvét igen gyakran mint a törvény szerkesztésében elkövethető hibák correctivumát fogják fel. Szerintünk ez kicsinyes felfogása a kérdésnek. Mikor a mi törvényünket vesszük fejtegetéseink alapjául, tesszük ezt azon szempontból is, mert azt szerkesztési hibáktól annyira mentnek hiszszük, a mennyire csak egy törvény azoktól ment lehet, és így annak intézkedéseit mint elvek következetes folyamányait tárgyalhatjuk. Ha tehát a mi törvényünkkel szemben a minimumok mellőzésének helyességét bebizonyítanunk sikerül, azt hiszszük, hogy ezen elv helyessége a mai büntető rendszerek szempontjából általánosságban is be van bizonyítva.

Büntető törvényünk az egyes bűncselekvények construálásánál általában *nem* azon alkatelemeket sorolja fel, melyek a cselekményben a büntetendő elemeket képezik. A cselekvő gonoszsága, a cselekvény által előidézett kár, a társadalmat fenyegető veszély, — ezek képezik a bűncselekvény azon fő elemeit, melyek miatt az büntetéssel sújtatik, illetve melyeknek magasabb foka a büntetés súlyosbulását maga után vonja. És ezek nem képzelt vagy csak általunk helyesnek tartott elemeit képezik a bűncselekvénynek, hanem a törvénynek mind indokolásában kijelentvék, mind pedig intézkedéseiben fellelhetők.

Képzeltetnők azt, hogy a törvény a büntetési rendszert azon elvek praecis kijelentésével alkotja meg, a melyek előtte irányadók voltak. Ily törvényszerkesztési mód mellett a törvény legelső elve olyanforma lehetne, hogy «gonosz, káros és veszélyes cselekmények büntetéssel sújtatnak», és aztán specialis intézkedések következnének olyformán, hogy «azon gyilkosság, mely a gonoszság, veszélyesség és károosság

legnagyobb fokát egyesíti, halállal, és a mely ezeknek valamivel kisebb fokával jár, fegyházzal büntetetik».

A törvényhozó azonban az ilyenfajta kijelentéseket elvileg kerüli, és ezen eljárás helyett egy másikat választ a bűncselekmények construálásánál. Kikeres ugyanis a törvényhozó az életben előfordulni szokott cselekvények közül oly csoportokat, melyekben a tényállás olyan, hogy abban a büntetendőség alkatelmei rendszerint bizonyos fokban megvannak, és aztán ezen így megállapított tényálladékokat jelenti ki büntetendőnek.

Ilyen tényálladékok nyérése igen fontos törvényhozói feladatnak tekintetik, mert mentől világosabbak és könnyebben felismerhetők a büntetendő cselekvény alkatelmei, annál határozottabb a törvény és annál biztosabb annak alkalmazása. Képzeltethetők például, hogy a törvény a lopás és minősített lopás büntetéseit ilyenformán állapítaná meg: «Idegen dolognak oly jogtalan eltulajdonítása, mely az elkövető gonoszságából ered, egy évi fogházzal büntetetik, ha pedig az eltulajdonítás úgy történik, hogy annak elkövetési módja a cselekmény veszélyességét fokozza, a büntetés három évi fegyház lesz.» A törvény azonban ilyen fogalmazás helyett azt mondja, hogy «idegen ingó birtokba vétele jogtalan eltulajdonítási szándékkal egy évi fogházzal büntetetik, és ha e cselekmény betörés stb. stb. után követtetik el, a büntetés három évi fegyház lesz.» Hogy ez utóbbi meghatározás az előbbinél határozottabb és in concreto felismerhetőbb, az kétségtelen. De más részről az is bizonyos, hogy a törvény ilyen meghatározások folytonos keresése folytán oda jutott, hogy nem azon alkatelmeket sorolja fel büntetendőkként, a melyeket büntetni akar, hanem azokat, a melyekből emezek fenforgására következtet. Törvényünkben a büntetendőség valódi fő alkatelemei, — a gonoszság, veszélyesség és károosság, — általában még csak felemlítve sincsenek, és e specialis esetekben is többnyire eliminálva vannak. A bűncselekvények úgy, a hogy törvényünkben

meghatározzák, a valóban büntetendő elemek fenforgásának csak *jelei*, melyeket a törvényhozó könnyű felismerhetőségük miatt a birói eljárás utmutatóivá tett.

Mikor azt mondjuk, hogy a törvény nem azon alkatelemeket mondja ki büntetendőeknek, a melyeket büntetni akar, akkor, mint már említettük, nem a bűncselekvény valamely észjogi vagy tudományos fogalmára gondolunk, hanem a törvényhozónak ténylegesen felismerhető akaratára a törvényben nyilvánuló meghatározásokkal szemben. Világos, hogy a törvényhozó gyilkossági kísérlet esetén nem egy puská elsütésének tényét bünteti, hanem az avval járó gonoszságot és veszélyt. Ép oly világos, hogy rablás esetén nem a jogtalan eltulajdonítás és a használt erőszak büntetetik, — mert hiszen e két cselekvény együttes fenforgása esetén a büntetés rablás büntetésénél sokkal kisebb, — hanem ismét az ily cselekménnyel járó gonoszság és veszély.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a törvény a büntetendő cselekvény construálásánál egészen tudatosan és határozottan követi azt a szabályt, hogy a bírónak ne a büntetendő elemek direct megjelölését, hanem az ezeknél in concreto felismerhetőbb indirect ismérveket adja utasításul. A törvényhozó nem arra ügyel, hogy a büntetendő alkatelemek összességét kijelentse, hanem arra, hogy biztos és szilárd ismérveket jelöljön meg, a melyekre a bíró a büntetési tételeket alkalmazza. Azaz nem azon elvek alkalmazását hagyja meg a bírónak, a melyek neki irányadókul szolgáltak, hanem egyéb ismérveket állít fel, melyeket a bíró alkalmazni tartozik.

Ezen eljárásnak folyományait aztán a törvény le is vonja. Minthogy egész tudatosan más elemekből construált cselekvényeket mond büntetendőeknek, mint a melyeket büntetendőeknek tart, tudatában van egyszersmind annak is, hogy az így construált meghatározás alá oly cselekvények is fognak tartozni, melyek az általa büntetendőeknek tartott elemeket

nem mind, vagy nem elég magas fokban tartalmazzák. Ennél fogva a törvény ugyanakkor, mikor a büntetés maximumát meghatározza, kijelenti egyszersmind azt is, hogy ez a büntetés oly esetben, midőn a valóban büntetendő elemek egész teljességökben fel nem lelhetők, nem alkalmazandó, illetve lényegesen kisebbitendő. A büntetés kisebbitésére való jogot a törvény a 92. §-ban *enyhitő körülmények* neve alatt adja meg a bírónak.

Ha most már azon kérdést vetjük fel, hogy mily mérvben adandó meg a bírónak ezen enyhítési jog, azt nem oldhatjuk meg máskép, mint a fenti elvek alapul vételével. Ha a törvényhozó meg tudná állapítani, hogy milyen elemek fenforgása, illetve ezek milyen foku fenforgása esetén milyen büntetést akar alkalmazni, akkor a kérdés csak az volna, hogy a bíró helyesen subsumálja-e az esetet a törvény intézkedése alá, és akkor, — legalább e szempontból, — enyhítési jogra szükség nem volna. De a törvény ezt nemcsak hogy *nem tudja*, de *nem is akarja* megállapítani, és egész tudatosan más, és pedig lényegesen más elemeket mond büntetendőeknek, mint a melyek neki irányadókul szolgáltak. Mihelyt pedig más ismérveit állapítjuk meg a büntetendő cselekvénynek, mint a melyeket büntetni akarunk, el lehetünk készülve arra, hogy a meghatározás alá eső cselekvények egy része a valóban büntetendő elemeket az átlagosnál kisebb mérvben fogja tartalmazni, egy más része ismét azokat tartalmazni egyáltalán nem fogja. Ha kihagyjuk a rablás meghatározásából, hogy az közveszélyes jellegű és elvetemültségre valló cselekvény legyen, és azt csupán, mint erőszak alkalmazása melletti jogtalan eltulajdonítást határozzuk meg, akkor el kell arra készülni lennünk, hogy elő fog fordulni olyan eltulajdonítás, mely jogtalan is, erőszakos is, a nélkül, hogy az elvetemültségnek vagy veszélyességnek jeleivel bírna.

A törvény pedig nemcsak a rablásnál hagyja ki a meghatározásból a valóban büntetendő elemeket, hanem általános szerkesztési elvéből folyólag valamennyi bűncselekménynél. Sőt,

mint láttuk, még általános tételként sem állítja fel azon elvet, hogy bűncselekvény csak akkor forog fen, ha a cselekvény veszélyes, gonosz vagy káros volta folytán büntetést érdemel. Ennélfogva el kell készülnie lennünk arra, hogy az emberi cselekvények végtelen tömegében olyanok is fognak előfordulni, melyek a törvény bármelyik constructiójának jeleivel egészben véve ugyan birnak, de a büntető elemeket a rendszerintinél mégis sokkal kisebb mérvben tartalmazzák, vagy esetleg egyáltalában nem tartalmazzák.

Ha ezen érv figyelembevételével akarjuk megállapítani az enyhítési jog mérvét, akkor szükségkép azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy az enyhítési jog a bírónak végtelen kiterjedésben és egész általánosságban megadandó, és hogy az 1843-iki törvényjavaslat álláspontja, t. i. a minimumok teljes mellőzésének elve az egyedüli helyes.

Mai törvényünk, mint már láttuk, ezt mint elvet egyáltalán nem fogadja el, gyakorlatilag azonban a bűncselekvények nagyobb részénél mégis alkalmazásba veszi. Ismételjük itt, hogy a mi törvényünk azon minimumait, melyek egy napi szabadságvesztésben vagy egy frt pénzbírságban állanak, a minimum mellőzésének fogjuk tekinteni, bár fenti elveinkből következőleg azon állásponton állunk, hogy a bírói enyhítési jog a büntetés teljes elengedéseig terjedjen.

Törvényünket tehát azon szempontból tekintve, hogy az a cselekvények egy részénél a minimum mellőzésének elvét, más részénél a minimum törvényi fixirozásának elvét fogadja el, lássuk, mi vezette a törvényhozót ezen két különböző büntetési elv elfogadásában.

A törvény indokolása a minimum mellőzésének elve ellen általában három érvet hoz fel, 1. azt, hogy ily intézkedés a büntetés elrettentő hatását csökkentené, 2. azt, hogy a büntetett objectiv ismérve egymagában is szolgálhat alapul a büntetés kimérésére és 3. azt, hogy a minimumkizárás elfogadása a bírói önkény szülő okává lehet.

Mi a fentiek alapján e három okot sem külön, sem együtt döntöknek nem tartjuk. De fogadjuk el őket az érvelés kedvéért döntökül, azaz olyanokul, melyekből a minimum kizárásának elve valóban következne, ha egyéb körülmények fen nem forognának. Ilyen «egyéb körülmények» azonban tényleg fenforognak és pedig annyira szembeszökőleg, hogy ezek következtében ugyanazon indoklás, mely a minimumkizárást az általános bevezetésben elvetette, kénytelen később a 92. §-nál a bírónak a bűncselekvények nagyobb részénél oly jogot adni, mely gyakorlatban a minimumkizárással egyenlő.

Lássuk tehát, milyenek azon körülmények, melyek a fenti indokok daczára a büntetésenyhitési jog megadását eredményezik, melyekkel szemben tehát a fenti három indokot a törvényhozó maga is másodrendűnek tekinti.

«Nincs oly törvényhozó,» — mondja e tekintetben a 92. §. indoklása, — «a ki képes volna mindazon individualis viszonyoknak megfelelő büntetési tételeket megállapítani, a melyek között a büntetendő cselekvények az életben előfordulnak. Kell tehát gondoskodni arról, hogy rendkívüli viszonyok esetében is a megfelelő igazságos büntetés legyen kimérhető. Ennek mellőzése az erkölcsiségtől fosztaná meg az igazságszolgáltatást s lehetetlenné tenné a bírónak, hogy ő mérje meg az eset büntető súlyát s a szerint állapítsa meg a büntetést.

De itt is óvakodni kell az extremumoktól, nehogy az igazság utáni törekvésben annak ellentéte éressék el, s nehogy a közönséges esetekre nézve is szabály nélkül maradván a bíró, a subjectivitás korlátlan uralma az önkény birodalmává tegye a büntető törvénykezést.»

Az indoklás ezen érvelésének első részéhez nincs mit hozzáadnunk, hacsak azt nem, hogy *ezen érvelés az összes bűncselekvények tekintetében egyképen érvényes*, és hogy e szerint a korlátlan enyhítési jog az összes bűncselekvények tekintetében egyképen megadandó. Mi tehát az indoka annak, hogy a törvényben a bűncselekvények egy része ezen elvek hatályossága alól mégis kivételik? Ennek okául az indoklás csak azt hozza fel, hogy «óvakodni kell az extremumoktól», és hogy «a korlátlan enyhítési jog a birói önkény kutforrása».

Megengedjük, hogy a birói önkénytől való félelem érvül szolgál a minimumkizárás ellen. Ezen érvet azonban, mint már láttuk, az indokolás figyelembe vette akkor, mikor a minimumkizárás elleni általános okokat hozta fel. És, ha a törvény ezen indok daczára elismeri, hogy a büntetés individualizálásának céljából a bírónak az enyhítési jog megadandó, evvel elismerte azt is, *hogy ezen második érv az elsőnél nagyobb súlylyal bír.* Ha igaz az, a mit az indokolás mond, hogy «nincs törvényhozó, ki az individualis viszonyoknak megfelelő büntetési tételeket kimérni képes», akkor igaz ez minden bűncselekvényre nézve. Sőt a nagyobbakra nézve ez még talán igazabb, mint a kisebbekre azért, mert a nagyobbaknál előforduló individualis viszonyok az átlagostól még eltérőbbek, mint a kisebbeknél előfordulók. És ha a büntetés individualizálásának célja a kisebb bűncselekvényeknél igazolja azt, hogy a birói önkény visszaéléseitől se riadjunk vissza, akkor igazolja ez azt a súlyosabb bűncselekvényeknél is, mert nagyobb büntetések esetén a tettessel még nagyobb igazságtalanság történhetik, mint kisebb büntetések esetén. A büntetés individualizálásának kérdése nem egyéb, mint a büntetés igazságosságának és célszerűségének kérdése, azaz a büntetési rendszer legfőbb célja, a mely végett, ha az másképp el nem érhető, a birói önkénynek is ki kell tennünk magunkat. A mikor tehát a törvény indokolása constatálta azt, hogy «nincs törvényhozó, ki az individualis viszonyoknak megfelelő büntetési tételeket megállapítani képes», — evvel egyszersmind kijelentette azt is, hogy a birói önkénytől való félelem nem elegendő érv az enyhítési jog megtagadására. Hogy pedig az indokolásnak azon kijelentése, hogy «óvakodni kell az extremumoktól», ezen érv súlyának növelésére egyáltalán nem alkalmas, azt felesleges bizonyítani.

Még egy érve van a törvényjavaslat indokolásának a minimumkizárás elve ellen és ez az, hogy, — mint a javaslat szerkesztője a képviselőházban kijelentette —, «az egész vilá-

gon nincs egyetlen egy számbavehető jogtudós és nincs egyetlen egy törvényhozás, mely a minimum eltörlése mellett szólana*. Ugyanezen érvet az akkori igazságügyminiszter, mint a minimumok fixirozása melletti «legmeggyőzőbb» érvet említette fel a főrendiházban tartott beszédében.

Eszünkbe se jut egy ilyenfajta érvek súlyát, midőn gyakorlati törvényhozás kérdéseiről van szó, tagadásba venni. Jelen esetben azonban az indokolásnak ezen tény constata-lásával együtt azt is figyelembe kellett volna vennie, hogy bár az enyhítési jog korlátlan-sága sehol elfogadva nincs, de egyszersmind általában nyilvánul a törekvés a felé közeledni. A büntetőjog fejlődésének már hosszabb idő óta egyik főiránya volt az, hogy a bíró enyhítési joga mindinkább ki-terjesztessék. Ez a fejlődés az európai törvényhozásokban épen úgy észrevehető volt, mint az, hogy e jog korlátlan-sága még sehol nem birt keresztülhatolni, sőt mi több, e fejlő-désnek egyik jelensége megvan magában a magyar büntető-törvénykönyvben is, melynek 92. § a a bírói enyhítési jogot az előbbi törvényhozásokhoz képest lényegesen tágitotta.

A mi törvényünk megalkotása óta pedig ez a haladás még tovább folyt. Ma már az új olasz büntetőtörvénykönyv fekszik előttünk, mely a minimumkizárás elvéhez, — leg-alább részben, — ismét lényegesen közelebb áll, mint a mi törvényünk, és az új hollandi büntetőtörvénykönyv, mely ezen elvet feltétlenül és általánosságban elfogadta.¹ A mi

¹ Az új olasz büntetőtörvény az enyhítési jog tekintetében a mi törvényünktől alakilag egészen eltérő állásponton áll, mi a kettő közti összehasonlítást megnehezíti. Az olasz törvény ugyan az által, hogy enyhítő körülmények esetén a rendes büntetést csak egy hatoddal engedi csökkenteni, a mienknél szigorubb-nak látszik, de másrésről enyhébb a mienknél az által, hogy igen sok minősítő körülményt vesz fel intézkedései közé, melyek fenforgása esetén a rendes büntetés lényegesen kiseb-bedik. Ilyenek: a félbeszámíthatóság, a jogos felindulás, az önbírásko-dásnak a törvénybe való felvétele, vagyon elleni bűncselekvényeknél a kár önkénytes megtérítése stb. stb. Ezek következtében azt mondhatjuk, hogy az olasz törvény ott, hol a mi törvényünk 92. §-a szerint az eny-

törvényünk életbe lépte óta kezdett tért hódítani a feltételes elítélés, a pénzbüntetésnek közmunkával való helyettesítése, a bírói megintés, — megannyi eszme, melyek a bírói enyhítési jog kiterjesztését is magukban foglalják. És támadt egyszersmind azóta egy új büntetőjogi iskola, az anthropologiai büntetőjog iskolája, mely nem csak a «számbavehetőségre», hanem ennél sokkal többre tart igényt, és melynek céljai közt az, a mit a törvényünkbe beiktatandó korlátlan büntetésenyhitési jog elérne, még csak nem is a legradikálisabbak közé tartozik. Ma tehát már egészen elvesztette súlyát azon érv, melyet a volt igazságügyi miniszter a minimumkizárás elleni érvek «legmeggyőzőbbikének» állított, hogy t. i. nincs törvényhozás vagy számbavehető jogtudós, ki a minimumok mellőzésének elve mellett volna.

Nem akarjuk azt állítani, hogy a mi törvényünk szerkesztése óta keletkezett büntetőjogi irányok csupán a büntetések enyhítését tüzték volna ki célukul. De a bírói enyhítési jog kiterjesztése nem is függ össze a büntetések átlagos enyhességével vagy súlyosságával. Azon újabb büntetőjogi irány, melyre nézetünk támogatásául hivatkoztunk, egyszerre és egymással párhuzamosan hozza felszínre némely büntetések súlyosbításának és más büntetések enyhítésének eszméjét. Az újabb büntetőjogi irányok jellemző vonása véleményünk szerint nem az, hogy a réginél enyhébb vagy súlyosabb büntetéseket akar kiszabni, hanem az, hogy a bűncselekményt nem abból a *formalistikus* szempontból tekintik, mint a régiebb tanok. A régiebb tanok a törvényekben előforduló formális meghatározások fenforgását, — a mit a mi törvényünk indokolása a bűncselekvény «objectiv ismér-

hítési jog korlátlanak tekinthető, a mienknél szigorubb, ellenben ott, hol a mi törvényünkben az enyhítési jog csak félévi börtön, illetve 10—15 évi fegyház kiszabhatásáig terjed, a mienknél lényegesen enyhébb. Az 1881. évi új hollandi büntetőtörvény pedig minden, még a legsúlyosabb bűncselekvényeknél is, a büntetésnek csak felső határát szabja meg, alsó határát nem.

vének» nevez, — tekintették a bűncselekvény lényeges elemeinek, a melyek fenforgása esetén csak mintegy concessióként és lépésről-lépésre adták meg a bírónak az enyhítési jogot. Az újabb irányok evvel szemben abból indulnak ki, hogy a bűncselekvények formalisticus meghatározásai mind oly cselekvényeket magukban foglalnak, melyek a mainál súlyosabb, mind olyanokat, melyek a mainál enyhébb büntetést érdemelnek, és a büntetések kiszabásánál nem az «objectiv ismérvek» fenforgását, hanem a tettes kisebb-nagyobb bűnösségét tekintik első sorban mérvadóknak. A bíró korlátlan enyhítési joga tehát nem oly büntetőjogi irány következménye, mely a mai büntetéseknel *minden esetben* enyhébbeket akar kiszabni, hanem oly irányé, mely *más esetekben* akar súlyosabb, és *más esetekben* enyhébb büntetéseket kiszabni, mint a mai büntetőtörvények.

A fentebbiekben *a priori* tekintettük a minimumkizárás kérdését és ez uton jutottunk azon eredményre, hogy ezen elvnek törvényünkbe való beiktatása szükséges. Fejtegetésünk további folyamán ezen elvnek *a posteriori* való bebizonyítását kíséreljük meg, azaz megkíséreljük kimutatni, hogy ezen elv nem követése a törvényben következetlenségre és a gyakorlatban visszásságokra vezetett.

Konstatáljuk e végre mindenekelőtt azt, hogy a törvény a bírói enyhítési jogot korlátlanná teszi az enyhe és közép-súlyosságu bűncselekvények eseteiben, de a legsúlyosabb bűncselekvények eseteiben¹ azt lényegesen korlátozza. És itt konstatálhatjuk mindjárt azt is, hogy a cselekvényeknek e

¹ Legsúlyosabb bűncselekvények alatt itt nem pontosan a leghosszabb tartamu büntetések értendők, mert az öt évi börtön és a bármely tartamu államfogház a korlátlanul enyhíthető büntetések közé tartoznak, míg a három évi fegyház a legjobb esetben sem enyhíthető fél évi börtönön alul. «Legsúlyosabb bűncselekvények» alatt e szempontból azokat értjük, a melyek normalis büntetése fegyház vagy halál, a melyekkel szemben a többi a közép-súlyosságu és enyhe bűncselekvények közé sorozzuk.

szempontból való ketté osztása már magában véve is következetlenség.

A bűncselekvény súlyosabb vagy kevésbé súlyos volta semmi szükségképi összefüggésben nem áll avval, hogy a minimumkizárás tekintetében kizárassék-e vagy nem. A bűncselekvény súlyossága azon alapul, hogy az illető törvényes meghatározás oly ismérveket tartalmaz, melyek a legtöbb büntetendő cselekmény fenforgására utalnak. A minimumkizárás szükségessége pedig a mi véleményünk szerint azon alapul, hogy a törvény a bűncselekvények konstrukciójánál a bírónak *nem* a valóban büntetendő elemeket, hanem azoknak rendszerinti ismérveit adja utasításul. Ezen két körülmény pedig egymást ki nem zárva, mindkettő együttes fenforgása is képzelhető. Ennélfogva a törvénynek azon álláspontja, hogy a bűncselekvény egsúlyosabb volta *eo ipso* oly körülmény, mely a minimumkizárás elvének alkalmazását feleslegessé teszi, már önmagában véve is következetlenség.

Nem kevésbé következetlen a törvény álláspontja, ha a bírói enyhítési jogot nem a mi elvünkéből, hanem azon elvből vezetjük le, a melyikből a javaslat, hogy t. i. «nincs törvényozó, ki az individualis körülményeknek megfelelő büntetéseket megállapítani tudná». E tétel tartalma már maga is arra utal, hogy érvénye általános és így a legsúlyosabb bűncselekvényekre is kiterjedő. Ennélfogva a törvénynek ezen alapon kiindulva, a legsúlyosabb bűncselekvényeknél épen ugyanannyi kellett volna adni az enyhítési jogot, mint a többinél.

Ezek előrebocsátása után vizsgáljuk meg a törvény specialis intézkedéseit a bírói büntetésenyhítési jog szempontjából. E vizsgálatnál leghelyesebbnek tartjuk a törvény egyes intézkedéseit nem annyira elvi szempontból bírálni, mint inkább egymással összehasonlítani. Nem akarjuk a törvény intézkedéseit oly büntetőjogi elvek alapul vételével bírítani, melyeket a törvény követni nem szándékozott, mert természetes, hogy ily elvekből kiindulva a törvény intézkedéseit helyeseknek találni nem fogjuk. Bizonyításunk arra

fog irányulni, hogy a törvény intézkedései nemcsak valamely idegen büntetőjogi iskola elveivel, hanem *egymással* sem egyeztethetők össze és egymással szemben is visszások. Ugyanezen vizsgálat egyszersmind annak bizonyítékául is fog szolgálni, hogy e visszasságokat épen a büntetésenyhitési jog korlátozása okozza, és hogy így törvényünk egyéb alapelvei a büntetésenyhitési jog korlátlanágát teszik szükségessé.

A törvény igen gyakran *csak* a miatt sorol valamely bűncselekvényt a legsúlyosabbak, tehát azok közé, melyeknél a büntetésenyhitési jog lényegesen korlátozva van, mert az okozott kár bizonyos összeget felülhalad. Azaz igen sok oly bűncselekvény van a törvényben minősítve, mely, ha a kár bizonyos összeget meg nem halad, fogházzal vagy börtönnel, ha pedig a kár azon összeget meghaladja, fegyházzal büntetetik. Így a hamis pénz csalárd használatát (323. §.) csak akkor bünteti a törvény fegyházzal, ha a kiadott hamis pénz 500 frtnál nagyobb értéket képvisel, a csalást (383. §.) csak akkor, ha az okozott kár a 2000 frtot, a magánokirathamisítást (403. §.) csak akkor, ha az a 2000 frtot, és a hivatali sikkasztást (462. §.) csak akkor, ha az az 1000 frtot meghaladja. Helyezkedjünk most már egészen a törvény álláspontjára abban, hogy az okozott kár foka oly eleme a bűncselekvénynek, mely a büntetés lényeges felemelését indokolja. Fogadjuk el továbbá a törvényben nyilvánuló azon elvet is, hogy a kárt ilyen esetben valamiféle összeg szerint fixirozni kellvén, a törvény helyesen járt el, mikor épen a fenti összegeket tekintette határokként. De kérdezzük most már, hogy *mi köze az ily módon meghatározott kárösszegnek ahoz, hogy a bírónak a bűncselekvény rendkívül enyhé eseteiben milyen enyhítési jog adassék?* Törvényünk szerint úgy áll a dolog, hogy a fenti összegeket meg nem haladó kár esetében a rendes büntetés néhány évi börtön, *a legenyhébb pedig egy napi szabadságvesztés*, míg, ha a kár ezeknél csak egy forinttal nagyobb, akkor a rendes büntetés néhány évi fegy-

ház, a *legenyhébb pedig félévi börtön*. Azaz, törvényünk azon állásponton áll, hogy lehetnek esetek, a melyekben egy frtnyi különbség a kárban *ceteris paribus* félévig terjedhető szabadságvesztés-különbséget okoz. Hogy pedig két ilyen büntetés közül mindegyik igazságos nem lehet, azt felesleges bizonyítani.

Egészen hasonló fajta visszásságot okoz a bírói enyhítési jog korlátozása a törvény 195. és 323. §-ai esetében. Ezek szerint ugyanis a *személyes szabadság megsértése* csak akkor soroztatik a legsúlyosabb, azaz a fegyházzal sújtott bűncselekvények közé, ha a letartóztatás egy hónapnál, illetve három hónapnál tovább tartott. Különben e bűncselekvény fogházal, illetve börtönnel sújtatik, tehát oly büntetésekkel, melyek a 92. §. alkalmazásával egy frt pénz- vagy egy napi fogházbüntetésig enyhíthetők. Itt azt látjuk, hogy a letartóztatás idejének egy napi növekedése, a mi pedig ekkora tartamu letartóztatás esetén csak alig valamivel fokozza a cselekvény büntetendőségét, az enyhe esetekben fél évig terjedhető büntetés-különbséget von maga után. Még egy szempontból láthatjuk ez esetben, hogy a törvény az enyhítési jog korlátozása által a saját elveivel is mennyire ellenkezésbe jön. A személyes szabadság megsértése esetén a törvény kategóriákat állít fel úgy, hogy mennél hosszabb tartamu a letartóztatás, annál nagyobb legyen a büntetés. Így a 195. §. szerint, ha a letartóztatás 7—15 napig tart, a büntetés (a 92. §-t is számba véve) 1 frt penzbüntetés — 2 évi fogház. Ha a letartóztatás 15—30 nap, a büntetés 1 napi fogház — 3 évi börtön, azaz míg a maximum lényegesen, addig a minimum alig valamivel növekedett. Ha azonban a letartóztatás 30—90 napig tart, akkor a büntetés fél évi börtön — öt évi fegyház, azaz nemcsak a maximum, hanem a minimum is lényegesen növekedett. Már pedig ha a második esetben helyes volt a maximumot lényegesen emelni, úgy hogy a minimum alig valamivel emelkedett, akkor ugyanazon büntető

rendszerben nem szabad a harmadik kategóriánál a maximum emelkedésével a minimumnak ily nagy emelkedését összekötni.

Még talán ennél is feltűnőbb a visszásság a törvény 430. §-ában, mely a *vízdradás okozását*, ha az az által okozott kár 200 frton alul maradt, börtönnel, ez összegben felüli kár esetén pedig fegyházzal bünteti. E cselekvénynél első tekintetre szembeötlő az, hogy az okozott kárnak 200 frton aluli vagy felüli volta a bűncselekvény súlyosságán alig egy szemernyit változtat. Az okirathamisító vagy a csalárd pénzhasználója tudja, hogy milyen összeget ír az okiratba, vagy milyen összegű hamis pénzt ad ki, és így a mi törvényünk szempontjából legalább elmondhatjuk róla azt, hogy bűnös akarata épen azon összegre irányult, a melynél a legsúlyosabb bűncselekvény kezdődik. De a vízáradásokozás büntetésénél a törvénynek még csak ezen mentsége sincs, mert ennek tettese az általa okozandó kárnak 200 frton felüli vagy aluli voltát nemcsak hogy nem akarja, de előre sem láthatja. A büntetés kimérésénél aztán 1—2 frt különbség abban a kárösszegben, a melyet a szakértők ép oly nagy nehézséggel, mint kevés pontossággal megállapítanak, azt vonhatja maga után, hogy a kiszabott büntetés fél évi börtön lesz a helyett, hogy 1—2 napi fogház volna. És itt ujlag megjegyezzük, hogy ebből nem akarjuk azt következtetni, hogy a 200 frtos értékhatár fixirozása hibás. Tudjuk jól, hogy egy kis lakatlan völgy elárasztása sokkal kisebb bűncselekvény, mint egy virágzó vidék víz alá meritése, és hogy bármiféle értékhatár konstituálása ugyanoly nemű ellenvetéseknek lehet kitéve, mint a milyeneket a 200 frtos értékhatár ellen felhozunk. De annál inkább akarjuk ezekből azt következtetni, hogy bármennyire függ is a bűncselekvény rendszerinti súlyossága az okozott kártól, ennek az enyhítési jog korlátozásához semmi köze sincs. Ha el tudja a törvény a vízáradás okozásának oly esetét képzelni, mikor a tettes, ki 190 frt kárt okozott, egy napnál több büntetést nem érdemel, akkor ugyanazon törvénynek el kell képzelnie

azt az esetet is, melyben 210 frtos kár okozása sem érdemel ennél nagyobb büntetést.

Tekintsük most a legsúlyosabb bűncselekvények más-fajú konstrukcióit. A törvény 213., illetve 215. §-a értelmében a *hamis eskü* fegyházzal büntetettik akkor, ha bűnvádi ügyben, és börtönnel akkor, ha polgári ügyben követtetett el. Itt a visszásság nem oly szembeötlő, mint az előbbi esetekben. De az enyhítési jog korlátozása folytán előálló helyzet itt is ferde. A törvény ugyanis elismeri, hogy lehetnek oly körülmények, melyekben egy polgári ügyben tett hamis eskü egy napnál nagyobb szabadságvesztés-büntetést nem érdemel és ugyanakkor kijelenti, hogy a hamis eskü a legkisebb vétségi ügyben, bár ha ugyanazon mentő körülmények forognak is fen, mint az előbbi esetben, legalább fél évi börtönnel büntetendő. Kihágási vagy fegyelmi ügyben tett hamis eskü már ismét olyan cselekvényt képez, melynek büntetése korlátlanul enyhíthető, bár az ily ügyekben tett hamis eskü büntetendősége alig csekélyebb, mint olyané, mely valamely apró vétségi ügyben követtetik el. Ezen rendelkezések a gyakorlatban oda visznek, hogy egy hamis eskünél fél évvel hosszabb büntetés lehet következménye azon körülménynek, hogy a lopási ügy, melyben az eskü kivétetett, nem lopás kihágásának, hanem lopás vétségének bizonyult. Igaz, hogy ilyen eset csak curiosum, azonban curiosumok elő szoktak fordulni és a rendkívüli enyhítési jog éppen rendkívüli esetekre van a bírónak megadva. És mindenesetre bizonyítja ezen eset azt, hogy azok a körülmények, a melyekből a törvény az eset átlagos súlyosságát következteti, az enyhítési jog korlátozását maguk után nem vonják.

Ugyanezt, illetve az enyhítési jog korlátozásából eredő incongruentiákat bizonyítja a törvény néhány egyéb meghatározása. A *magánokirathamisítás* (402. §.) büntetése korlátlanul enyhíthető, ha egy 50 frtos kötelezvény lett hami-

sítva és a bizonyítás teljessége végett két tanu aláírásával ellátva. Ellenben korlátolva van az enyhítési jog akkor, ha a hamis aláírás egy ugyanoly összegű váltóra vezetettett. (403. §.)

A *közokirathamisítás* büntetése, ha azt a közhivatalnok hamis másolat kiadása által követi el (395. §.) egy napi fegyházig enyhíthető, de a büntetés legalább fél évi börtön, ha a közhivatalnok ugyanezen bűncselekvényt hamis okirat felvétele által követi el. (394. §.) És minthogy hamis kivonat kiállítása a törvény világos kijelentése szerint a hamis eredeti felvételével azonos cselekvény, ennél fogva a gyakorlatban félévi büntetés-különbséget okozhat azon körülmény, hogy a közokirathamisítás nem hiteles *másolat*, hanem hiteles *kivonat* kiállítása által követtetett el.

Nem kevésbé visszás az, hogy *zsarolás* esetében a büntetés, ha a tettes erőszakot alkalmazott (350. §.), korlátlanul enyhíthető, ha ellenben a tettes ugyanazon célú gyújtogatással való fenyegetés útján érte el (353. §.), a büntetés legkisebb mérve fél évi börtön.

Mindezen esetekből nem akarjuk azt a tanulságot levonni, hogy a törvény a legsúlyosabb cselekvényeket nem jól konstruálja. Ha a törvény hivatkozott szakaszait átvizsgáljuk, mindegyikben meg fogjuk találni azon indokot, mely a törvényhozót akkor vezette, midőn ezen rokon jellegű cselekvények egyikét a másiknál a rendszerinti esetben súlyosabbnak minősítette. De csak annál erősebben kell ennek folytán azon következtetésünket hangsúlyoznunk, hogy a bűncselekvény átlagos súlyosságából az enyhítési jog korlátozására semmiféle következtetést vonni nem lehet. Az enyhítési jognak a legsúlyosabb bűncselekvények esetében való korlátoltsága csak akkor volna igazolt, ha azok törvényes meghatározása a többiektől eltérő elvek szerint volna megalkotva. Ugy kellene megalkotva lenni e meghatározásoknak, hogy azok ismérveinek fenforgása esetén a büntetendő elemek csökkenése nem következne be annyira, mint a kevésbé

súlyos cselekvényeknél. De a fenti példákból eléggé kitetszik, hogy a legsúlyosabb bűncselekvények meghatározásai épugy ráillenek a kevés büntetendő elemmel bíró cselekvényekre, mint a kisebb súlyosságú bűncselekvények meghatározásai. Látjuk ugyanezen példákból, hogy a legsúlyosabb bűncselekvények rendkívüli enyhe esetei a többiekétől a büntetendőség fokára nézve alig különböznek, és hogy nem lehet köztük olyan határt felállítani, mely félévi bünteteskülönbséget indokolna. És látjuk végre, hogy a törvényjavaslat azon kijelentése, hogy «nincs törvényhozó, ki képes volna az individualis esetnek mindig megfelelő büntetési tételeket megállapítani» a legsúlyosabb bűncselekvényekre nézve éppen ugy érvényes, mint a többire, és hogy ennél fogva a többire nézve megadott enyhítési jog ezekre nézve is megadandó.

Térjünk át most már a törvény azon intézkedéseinek vizsgálatára, melyek a gyakorlatban a legtöbb visszásságot szülték, és a törvény módosítására irányuló törekvések legfőbb okát képezték. Ezek a *rablás* és a különösen *minősített lopások* esetei. Ezen bűncselekvényeket a törvény a legsúlyosabbak közé sorolja, és a rendes esetekben fegyházzal, a legenyhébb esetben pedig fél évi börtönnel bünteti. (340. §. és 348. §.) Ebből következőleg míg egy marok almának ellopása nem minősített esetben 50 kr. pénzbüntetéssel és pár órai elzárással büntethető; addig, ha ezt a cselekvényt a tettes ugy követi el, hogy bemászik egy kertbe és onnan lopja el az almákat, akkor, ha még annyi enyhítő körülmény játszik is közre, az ő cselekvénye bemászás által elkövetett lopást képez, és fél évi börtönnel büntetendő. Ugyanily feltűnő igazságtalanság fordul elő a rablás büntette esetén. A ki valamely nyilvános kertben néhány rózsát letép, a legenyhébb büntetéssel szabadul. De, ha ugyan ezen rózsákat a kertész kezéből kicsavarja, és ugy viszi el, akkor cselekvénye, mint «erőszakkal elkövetett jogtalan eltulajdonítás», a rablás minősítése alá esik, és az összes képzelhető enyhítő

körülmények fenforgása esetén fél évi börtönbüntetést von maga után.

Nem akarjuk e példákat szaporítani, — a mit a gyakorlatban felmerült esetek felsorolásával igen könnyen tehetnénk, — mert azok mindenki előtt ismereteseek. Csak arra akarunk itt utalni, hogy ily esetek felmerülése nem véletlenség, hanem szükségképi következménye a törvény szerkezetének, mely a lopást fegyházzal bünteti, mihelyt az betörés vagy bemászás után vagy visszaesésben követtetett el. Pedig a betörés, bemászás és visszaesés csak az átlagos esetben teszi oly súlyossá a lopás bűncselekvényét, hogy az fegyházat érdemeljen, a rendkívüli enyhe esetekben nem. A mint egyfelől igaz az, hogy egy banda által tervszerűen organizált, és betörés vagy bemászás után elkövetett lopás a közönséges lopásnál sokkal súlyosabb bűncselekvény, és öt évi fegyházat bőven megérdemel, úgy igaz az másfelől, hogy élelmi szernek éhség miatt elkövetett ellopása akkor sem érdemi meg a félévi börtönt, ha a tettes annak elkövetése végett egy kerítésen átmászik, vagy egy ablaktáblát betör. Törvényünk az enyhítő körülményeknek az egyszerű lopás vétsége és büntette esetén azon hatályt tulajdonítja, hogy azok fenforgása esetén a bíró az egy évi fogházzal és öt évi börtönről egész az egy forint pénzbüntetés és egy napi fogház kiszabásáig szállhat le. Ugyanazon enyhítő körülmények azonban, melyek az egyszerű lopást oly enyhévé teszik, a minősített lopások esetén is megvannak, mert egy kerítés átmászása vagy egy ablaktábla betörése nem eshetik akkora büntetőjogi beszámítás alá, hogy minden egyéb enyhítő okot paralizáljon. Ha a közönséges és minősített lopások képzeltető konkrét eseteit egymással összehasonlítjuk, igen könnyen beláthatjuk, hogy az egyszerű és minősített lopási cselekvények egymás közt oly sorozatot képeznek, melyek a bűncselekvény súlya tekintetében egymástól alig valamivel különböznek, és a betörés vagy bemászás nem oly körülmény, mely e fokozatosságban nagy ugrást okozna. Ebből

pedig az következik, hogy a büntetéseknek is úgy kell kiszabva lenniök, hogy esetleg egyik a másiktól csak alig valamivel különbözzék, azaz, hogy a birói enyhítési jognak a minősített esetekben épen úgy ki kell terjedni, mint az egyszerű lopások eseteiben.

De a törvény maga sem tartotta a betörés vagy be-
mászás tényét olyannak, hogy abból a legenyhébb esetben is félévi bünteteskülönbség következze. Ezt mutatja azon már fentebb említett tény is, hogy a magánlaksértés és a lopás együttes fenforgása esetén a büntetés valóban teljesen enyhíthető. Annak, hogy a törvény ily enyhe esetekre félévi börtönt szab ki, véleményünk szerint *egyedüli oka az, hogy a törvény szerkezete a fegyházbüntetés tekintetében a birói enyhítési jogot korlátozza*. A kodex védői nem is arra az álláspontra helyezkednek, hogy oly esetekre, melyek mint tulszigorúak például felhozatnak, félévi börtönbüntetést kiszabni igazságos, hanem arra, hogy a minősített lopás általában a fegyházbüntetést megérdemli. A kodex támadói azt mondják, hogy ne büntessük a kerítésen átmászó almatolvajt, ki csak éhség miatt lopott, félévi börtönnel. Erre a kodex védői azt felelik, hogy a «minősített lopások súlyos volta és a bűncselekvények általános elszaporodása a hatályos büntető repressiót megköveteli». Hát ez teljesen igaz állítás, de a felvetett kérdést megoldani egyáltalán nem alkalmas. Az almatolvaj fent leirt cselekvénye nem követel «hatályos büntető repressiót» sem akkor, ha az átlagos esetek súlyosak, sem akkor, ha a bűncselekvények akár mennyire elszaporodtak. Nem az a kérdés a kodex megtámadásánál, hogy minő súlyosak és minő büntetést érdemelnek az *átlagos esetek*, hanem az, hogy minőt érdemelnek az *enyhe esetek*. Ennélfogva a kodex ellen felhozott érveket semmiféle oly érv nem képes megcáfolni, mely az enyhe esetek *kikerülésével* az átlagos eseteket veszi kiinduló pontul.

A kodex támadóinak most leirt álláspontjában legjobb

bizonyítékát véljük látni annak, hogy az enyhítési jog korlátoaltsága képezi a kodex hiányát.

A kodex 92. §-a szerinti enyhítési jognak mostani szervezete mellett ugyanis csak oly módok kínálóznak a minősített lopások félévi minimumának enyhítésére, melyek ellen alapos aggályok merülhetnek fel. Egyik ily mód volna pl. a minősített lopások szorosabban körülírt és inkább casuisticus meghatározása, a miért törvényünk tiszta és átlátszó meghatározásait valóban kár volna feláldozni. Másik mód volna a büntetési maximumok enyhítése, a mi ellen a kérdéses bűncselekvények átlagos nagy súlya tiltakozik. Harmadik mód lehetne alternatív büntetések kimondása e cselekvényekre, a mi a törvény egész szerkezetével ellentétben álló intézkedés, és voltaképpen nem volna egyéb, mint a korlátlan enyhítési jognak a kérdéses bűncselekvények tekintetében való kimondása. Maradna tehát a kodex hiányának pótlására azon leglogikusabb eszköz, hogy a bírói enyhítési jog korlátlaná tétessék, tehát azon intézkedés, melyet a fentiekben, mint a törvénynek egyéb tekintetben való javítási módját is láttunk.

Eddigi érvelésünkkel szemben, azt vethetné valaki ellen, hogy az enyhítési jog korlátlanságát mi a legeslegsúlyosabb bűncselekvények eseteiben, melyek pedig a fix minimumok legjobb bizonyítékaiként szerepelnek, igazolni meg nem kíséreltük. Lássuk tehát a kérdést ezek szempontjából is.

A szándékos emberölés büntetése a törvény értelmében fél évi börtönig enyhíthető. Ha azonban a szándék a megölt személy bántó magaviselete folytán keletkezett és indulatban azonnal végrehajtatott, a büntetés a 281. §. II. bekezdése szerint börtön és így a 92. §. esetén esetleg egy napi fogház lesz. A törvény ezen intézkedése maga a legjobb utalás arra, hogy a legsúlyosabb bűncselekvény is véghez vihető enyhe körülmények közt. De, ha elemezzük azon meghatározást, a melyet a törvény ezen enyhébb minősítés tekintetében ad, láthatjuk, hogy az nem meríti ki mindazon eseteket, melyek

tettesnek hasonló elnézést biztosítani alkalmasak. A törvény ugyanis azt mondja, hogy az emberölés ide tartozónak minősítetik, ha a megölt egyén «a tettest vagy *hozzátartozóit*» súlyosan bántalmazta. Ennélfogva, ha a súlyos bántalmazás pl. a tettes jötevőjén, jegyesének szülein vagy második unokatestvérén történt, a bűncselekvény nem veheti igénybe a 281. §. II. bekezdésének kedvezményét és a büntetés a legenyhébb esetben is csak félévi börtönig enyhíthető. Ez pedig ismét ellenkezik az igazságossággal. Megengedjük, hogy a szándékos emberölést rendszerint inkább enyhíti azon körülmény, hogy a tettes hozzátartozója bántalmazott, mint az, ha a bántalmazás máson történt. De eltekintve még attól is, hogy lehetnek rendkívüli esetek, melyekben ez nem áll, bizonyos az, hogy azon körülmény, hogy a bántalmazott a tettes jegyese volt-e, vagy jegyesének atyja, nem indokolhatja azt a nagy különbséget, mely és egy napi és félévi szabadságvesztés kiszabása közt fenforog.

A 281. §. II. bekezdésének kedvezménye továbbá csak akkor alkalmazható, ha a tett «súlyos bántalmazás» folytán és «rögtön» végrehajtatott, a mit szintén nem helytelen, hanem helyes intézkedésnek kell tartanunk. De «rögtön» és «később» közt és épügy «súlyos» és «kevésbé súlyos» bántalmazás közt az átmenet csak fokozatos, a miből ismét az következik, hogy a rögtön és valamivel később végrehajtott, és a «súlyos» és «kevésbé súlyos» bántalmazás folytán végrehajtott ily cselekvények büntetései szintén fokozatosak legyenek. Az a félévi ugrás, mely törvényünkben az enyhítési jog korlátozásából folyólag ily esetek közt van, e fokozatosságot és így az igazságos büntetés kiszabást lehetetlenné teszi.

A szándékos emberölésnél ezek szerint a korlátlan enyhítési jogot megadandónak találtuk.

Nézzük most már a legnagyobb bűncselekményt, a *gyilkosságot*. Ennél a törvény az enyhítési jogot annyira kor-

látozza, hogy a bíró mindössze csak három büntetés, a halál, az életfogytiglani fegyház és a 15 évi fegyház közt választhat. Az a kritérium pedig, mely megkülönbözteti a gyilkosságot a szándékos emberöléstől, egyedül csak az *előre megfontolás*. Joggal kérdezhetjük evvel szemben, hogy az «előre megfontolás» és a «szándék» közt lehet-e oly mélyremenő különbséget találni, mely a különben egyformán enyhe esetekben a bünteteskiszabás *tizennégy és fél évi* különbségét indokolná. Annál inkább kérdezhetjük ezt, mert a gyilkosság bűncselekvényére a törvény még csak az áldozat jogtalan magaviseletéből eredt jogos felindulás kedvezményét sem terjeszti ki, mely esetben pedig a szándékos emberölés büntetését egy napi fogházig enyhíti. A gyilkosság bűncselekvényénél ma úgy állunk, hogy a tettes lélekállapotának, tehát a bűncselekvény egyik legfontosabb elemének különböző fajai a bünteteskiszabásánál alig vehetők figyelembe. Akkor, midőn a lélekállapotok azon egész skálájának, melyek a gyilkosság indokai lehetnek, a törvény szerint mindössze csak három büntetés felel meg, joggal mondhatjuk, hogy ez a tettes lélekállapotának teljes figyelmen kívül hagyásával egyértelmű.

A törvény ezen felfogásával szemben a mi nézetünk az, hogy a szándékos emberölés és az előre megfontolt emberölés büntetendő elemei egymástól csak fokozatosan különböznek és a határ az egyik vagy másik minősítés alá eső cselekmények között elmosódó. Ennélfogva a gyilkosság büntetésének, bár annak felső határa a szándékos emberölés büntetését meghaladja, az enyhébb esetekben a szándékos emberölés büntetéséhez közeledni kell. Ugyanazon körülmények, melyek a szándékos emberölés büntetendő elemeit annyira csökkentik, hogy a törvény annak büntetését fél évi, vagy egy napi szabadságvesztésbüntetéssé enyhíti, fenforoghatnak az előre megfontolás esetén is. És minthogy a szándék az előre megfontolástól nem különbözik annyira, hogy ezen egy körülmény fenforgása 14—15 évi büntetékülönbséget indokolhatna, sőt minthogy képzelhetők oly esetek is, midőn a szándék

és előre megfontolás közti különbség a concret esetben igen csekély, és így a büntetendő elemek súlyát is csak valamivel növeli, ennél fogva a *gyilkosság büntetésének alsó határát szorosan a szándékos emberölés büntetés alsó határa mellett kell megszabnunk*.¹

www.libtool.com.cn

A tétel ily fogalmazása ellen még csak azon érvet sem lehet felhozni, mely a törvényjavaslat indokolásában a korlátlan enyhítési jog ellen nézetünk szerint a legerősebb érvet képezi, hogy t. i. a büntetett objektív ismérve képezi a bűnös-

¹ Utalhatnánk nézetünk támogatása végett azon körülményre is, hogy vannak, kik a gyilkosság előre megfontolt voltát nemcsak hogy súlyosító tényezőnek nem tekintik, hanem még azt is állítják, hogy az *in concreto* esetleg enyhítő körülmény lehet. De ez érvtől eltekintünk, mert, mint már fentebb megjegyeztük, a büntetésenyhítési jogot nem oly elvek alapján akarjuk indokolni, melyeket a törvény el nem ismer. A törvény a gyilkosság és emberölés fogalmainak egymással való szembeállítását által kijelentette, hogy az életnek előre megfontolt megtámasztását súlyosító tényezőnek tekinti, és így mi csak azt akartuk bebizonyítani, hogy ezen körülményt súlyosítóként elismerve sen nem következik az, hogy ennek fenforgása esetén a büntetés *minden esetre 14½—15 évi* tartammal súlyosbodjék.

De egy más körülményre, azt hisszük joggal utalhatunk, t. i. arra, hogy a konkret esetekben igen gyakran előfordul az, hogy a három forum közül kettő előre megfontolt emberölést lát ott, hol a harmadik csak szándékosat és viszont. Ha tehát a bíróságok, melyek pedig e kérdést mindig a legszorgosabb megfontolás tárgyává teszik, a törvény 20 évi alkalmazása után *nem képesek in concreto megkülönböztetni* azt, hogy a törvény mikor akart szándékosságot és mikor előre megfontolást megállapítani, akkor joggal mondhatjuk, — nem azt, hogy ily megkülönböztetés a törvényben nem teendő, de igenis azt, hogy *ily megkülönböztetéshez 14—15 évi bünteteskülönbség helyesen nem köthető*. A gyilkosság és szándékos emberölés közt a határon álló esetek tekintetében hozott ítéletek gyakran oly hatással vannak az olvasóra, mintha a bíróság *előbb* állapította volna meg azt, hogy a tettes a 278. §. vagy a 279. §. által kiszabott büntetést érdemli-e meg, és csak *ezután* és ennek alapján hozott volna annak indokolásához, hogy a cselekvény «előre megfontolt» volt-e vagy «szándékos».

ség elhatározó momentumát, melyhez a többi körülmények csak mellékesen járulnak. De halljuk az indokolást magát:

«A büntett qualitativ bűnösségét, — mondja az indokolás — felismeri a törvényhozó azon objektum szerint, mely ellen az elkövetetik; például az állam, az élet, a testi épség, vagy a becsület elleni büntett; továbbá a veszély azon foka szerint, a mely ily cselekmény által rendszerint okoztatik, vagy a kár nagysága szerint, mely abból következett. Ehhez képest képesítve van a törvényhozó az igazságos retributio által kijelölt arányos büntetést meghatározni. Az objektív minőségnek és ismérvnek kell lenni az elhatározónak és a rendszerint megállapítónak.»

A javaslat ezen elvei épen nem akadályozzák azt, hogy a gyilkosság büntetésének alsó határa a szándékos emberölés büntetésének alsó határával összeessék. A gyilkosság ugyanazon objektumot támadja meg és ugyanazon kárt okozza, mint a szándékos emberölés. Igaz, hogy a gyilkosság veszélyessége a szándékos emberölés veszélyességénél rendszerint nagyobb, mert a társadalomnak jobban kell félni oly egyéntől, ki az emberölési szándékot hideg megfontolás után hajtja végre, mint attól, ki ezt csak indulatos állapotban követi el, de ezen körülmény csak a gyilkosság *rendszerinti* büntetésének nagyobb voltát indokolja, nem pedig a legenyhébb esetek nagyobb büntethetőségét. A gyilkosság rendkívüli enyhe eseteiben a tettes gonoszsága épen úgy a minimumig szállhat le, mint a szándékos emberölésnél, és így a tettes veszélyessége, mely a tett veszélyességének egyedüli oka, a két bűncselekmény rendkívüli enyhe eseteiben egymástól alig különbözik.

A törvény életbelépte óta a gyilkosság tekintetében kifejlett gyakorlat a mi álláspontunk helyességét látszik igazolni. Az élet megmutatta, hogy az előre megfontolt emberölés enyhe eseteiben a 15 évi minimum sok, és a bírói gyakorlat a törvény magyarázata útján vette igénybe azt az enyhítési jogot, a melyet a törvény szavai neki direkte meg nem adtak. A törvényjavaslat indokolása (l. Löw. anyaggyűjt. I. köt. 72. l.) a gyilkosság legenyhébb esetének példája-

ént azt hozza fel, hogy «egy fiu anyjának meggyalázóját a család végtelen szerencsétlenségének, sőt az atyja halálának okozóját, «előre megfontolt szándékkal» megölte». És bár a törvény 278. §-ából, ha a szavaknak a közönséges értelmet tulajdonítjuk, csakugyan azt kell következtetnünk, hogy az ily cselekvény gyilkosságnak minősítendő, a gyakorlat ma az ily fajta eseteket mégis szándékos emberölések minősíti. Csak legujabban fordult elő oly eset, midőn valaki a javaslat példájához egészen hasonlóan, leánya meggyalázóját ölte meg, a kin törvényes uton valami törvényes eljárás elmulasztása miatt nem tudott elégtételt venni. A Curia ezen esetben nem gyilkosságot, hanem szándékos emberölést állapított meg, és az ítélet indokolásában a következőket mondta ki:

«Előre megfontolt szándék csak akkor állapítható meg, ha az ési szándék megfogalmazása és a tett elkövetése között annyi idő folyt, hogy a tettes az ész teljes uralmát visszanyerni, *cselekményét minden indulatos felgerjedéstől ment, nyugodt* lelki állapotában mérlegelni, annak elkövetésére magát elhatározni és azt a megállapított tervhez lépezt hűvös kiszámítással véghez is vinni képes lett legyen» (I. Dt. f. XXII. 120. lap).¹

És ha valaki a javaslatból idézett példa daczára azt állítaná, hogy a törvény az ilyen fajta szándékosságot nem gyilkosság, hanem a szándékos emberölés fogalma alá karta sorozni, annak csak azt felelhetjük, hogy az ingerültségben keletkezett és az ingerültségtől ment megfontolás közt

¹ Nyilván ugyanezen indokból konstatált a Curia szándékos emberölést és nem gyilkosságot egy oly esetben, midőn egy lány születendő törvénytelen gyermekének megölését előre elhatározván, az ölést a születés után azonnal végrehajtani megkísérlette, de ebben akkor megakadályoztatván, azt 10 óra múlva végrehajtotta. (L. Jogi Szemle 1889. I. sz.) Itt látjuk egyszersmind az átmenetet az emberölés és a gyermek-és bűncselekvényei közt, melyek egyike korlátlanul enyhíthető büntetésű cselekvény, másikánál pedig az enyhítési jog lényegesen korlátozva van.

még elmosódottabb a határ, mint a szándék és előre megfontolás közt, és hogy a gyilkosság minősítésének ily fel fogása az enyhítési jognak a két esetben leendő azonosítását szintén javasolja.

www.libtool.com.cn

Az eddigiekben egyes bűncselekvényeket vizsgáltunk azon szempontból, hogy náluk a korlátlan enyhítési jog megadása indokolt-e vagy nem. Bár e példákat a bűncselekvények többféle fajtájából vettük, de mégsem hoztunk fel oly körülményeket, a melyek az összes bűncselekvényekre vonatkoznak. Tekintsük tehát törvényünket most ezen szempontból.

A törvény 84. és 85. §-a szerint azon tettes, a ki 16-ik évét még be nem töltötte, vagy egészen büntetlen marad, vagy egy minden esetben korlátlanul enyhíthető büntetéssel büntetetik. Azon tettesre nézve ellenben, ki a 16 évet bármily kevéssel meghaladta, az ő fiatalsága vagy a rendesnél csekélyebb belátási képessége minősítő körülményül nem szolgál, és csupán enyhítő körülménynek tekintetik. Ezen intézkedés nem okoz visszásságot azon bűncselekvények tekintetében, melyeknél az enyhítési jog korlátlan, mert ezeknél a bíró, ki az épen 16 éves tettetst felmenti, a 16 éves és egy napos tettetst ugyanazon körülmények közt 1 frt pénzbüntetésre ítélheti. De igen szembeötlő igazságtalanságokat szül ezen intézkedés ott, hol a bíró enyhítési joga korlátozva van. Ilyen bűncselekvényeknél egy napi különbség a tettes kora tekintetében, daczára annak, hogy ezen egy napi korkülönbség a tettes belátását, vagy a cselekvény egyéb büntetendő elemeinek súlyát nem emeli, félévi börtön vagy 10—15 évi fegyház kimondását fogja a bíró kötelességévé tenni. Készséggel elismerjük, hogy büntetőtörvényünkben a korra vonatkozó ilyféle rendelkezés nem hiányozhatik, és hogy bármiféle korhatár felállítása ellen ugyanilyen ellenvetéseket lehetne tenni. A törvény, ha a 16 évet mint korhatárt felállította, nem tehetett egyebet, mint hogy az azt egy nappal meghaladó

ort teljes beszámításának jelentse ki. De másrésről bizonyos az is, hogy a törvény ugyanazon indokok alapján, a melyek alapján a 16 évet minősítő korhatárnak tekinti, az 16 év alatti való közelséget *ceteris paribus* enyhítő körülménynek tekinteni. Már pedig, ha a korhatárhoz való közelség az enyhítő körülmények közt vétetik számításba, ha bizonyos az, hogy a korhatárnak egy-két napi túlaladása a cselekvény büntető elemeit *ceteris paribus* alig, vagy valamivel növeli, ebből az következik, hogy az ily enyhítő körülmény fenforgása esetén az enyhítési jog a büntetés kiadásában szorosan azon határig leszállhasson, mint a korhatáron egy pár nappal aluli tettes büntetésénél. Ez pedig nem egyéb, mint az enyhítési jognak korlátlan megadása.

Ha a törvénynek a beszámítás kizárására vonatkozó egyéb intézkedéseit tekintjük, azoknál is látni fogjuk, hogy ugyanazon körülmények, melyek bizonyos fokban mint *minősítő körülmények* elégségesek a beszámítás kizárására, ennél csak valamivel kisebb fokon már *enyhítő körülmények* számba mennek, és így az enyhítési jog korlátlanságát szintén indokolják.

Beszámíthatlan a cselekvény a törvény 179. §-a szerint jogos védelem esetén. E körülmény törvényes körülménye olyan, mely lehetőleg igyekszik e kizárási okot a valóban büntetendő elemek szempontjából meghatározni. És mégis ben van a meghatározásban, hogy a jogos védelem csak az, a mi a «közvetlen» támadás elhárítására szükséges. Már pedig a támadás közvetlen vagy kevésbé közvetlen volta, mely a rendszerinti esetekben lényeges körülmény volt, azokozott lenni, rendkívüli esetekben nem mindig olyan, mely az annak folytán elkövetett cselekvény büntetendő elemeit lényegesen emelné. Gondoljunk pl. arra, hogy valaki erőszakkal letartóztatja, és személyes szabadságától megfosztja azt, ki töltött puskával neki indul a határnak a végett, hogy ott valakit lelőjjön. Ezen esetben jogos védelmet nem konsta-

tálhatunk azért, mert a készülő támadás nem volt «közvetlen». De bizonyos az, hogy annak cselekvénye, ki a másikat akkor személyes szabadságától megfosztotta, ugyanazon okokból tarthat a büntetés enyhítésére igényt, mint a «közvetlen» támadás elleni jogos védelem a felmentésre.

Ugyanigy vagyunk a támadás jogtalanságának kérdésében. A «jogos» és «jogtalan» támadás közt a határvonal nem oly biztos, mint első tekintetre látszik. Vannak támadások, melyek a jogosság és jogtalanság határán vannak. Ilyen például valamely rendőri közeg eljárása, a ki azon eljárásra materialiter vagy tán csak formaliter nincs feljogosítva, vagy nincs azon mérben vagy módon feljogosítva, a mint eljár. Ha ilyen támadások elleni védelemben követtetik el valamely bűncselekvény, akkor ez határán áll a jogos védelemnek. Ha ilyféle bűncselekvényeket, vagy ilyeneknek bizonyos fajait a beszámíthatlanságból kizárjuk, ez a büntetőjog alapelvei által indokolt eljárás, mivel a jogos védelmet valamikép körül kell határolnunk, és elvégre nem lehet mindenféle támadás elleni mindenféle mérvű ellentámadást jogos védelemnek minősítenünk. De ha a büntetendő elemek azon csekély növekedése esetén, mely a jogos védelemmel határos esetekben fenforog, már nem minősítő, hanem csak enyhítő körülményt találunk, akkor meg kell adni a bírónak a jogot, hogy az ily enyhítő körülmények esetén a büntetést a jogos védelem büntetésének határáig, azaz az abszolút minimumig csökkenthesse.

A törvény 77. és 80. §§-aiban a beszámíthatlanság akkor adatik meg, ha a bűncselekvény *fenyegetés hatása alatt* vagy *végszükségben* követtetett el. Ezen körülmények meghatározása szintén olyan, hogy igen könnyű oly határeseteket elképzelni, melyeknek büntetendő elemei nem nagyobbak azon esetekénél, melyek a törvény meghatározása folytán minden büntetés alól mentesek. Nem akarjuk a meghatározásokat e tekintetben elemezni, mert elemzésünk csak ugyan-

azon körülményekre vonatkozhatnak, mint a jogos védelem-
 El már adottak. Csak azt akarjuk még ehhez hozzátenni,
 hogy a 77. és 80. §-okban a büntetlenség lényeges alkati-
 lemét képezi azon körülmény is, hogy a veszélyben forgó
 gyén maga a tettes, vagy hozzátartozója lett legyen.
 meghatározás ilyen körülírása folytán a legsúlyosabb
 üncselekvények esetén megtörténhetik, hogy egyik vád-
 ott teljesen felmentetik, míg a másik minden egyéb
 örülmény hasonlósága daczára félévi börtönre vagy tíz évi
 egyháza itéltetik *csupán csak azért*, mert a veszélyben forgó
 gyén neki egy fokkal közelebb rokona nem volt. Sőt mi-
 tán a házastárs testvére hozzátartozónak tekintetik, a jegyes
 estvére pedig nem, kaphat valaki fél évi börtönt házassága
 előtti napon elkövetett oly cselekvényért, a melyért őt, ha
 azt egy nappal később követi el, büntetés egyáltalán nem
 érte volna.

Senki se fogja állítani, hogy ezen utóbbi példában a
 házasság bekövetkezte volt azon körülmény, mely az elkö-
 vetett cselekvény büntetendőségét megszüntette, vagy hogy
 a házasságnak még be nem következett volta képezné a
 cselekvény büntetendő elemét. A büntetendő elemek fen-
 forgása vagy fen nem forgása a törvényhozó akarata sze-
 rint is egészen más körülményekben keresendő. Mi tehát
 mégis az oka annak, hogy úgy ezen, mint már fent felsorolt
 számtalan példákban olyan konkrét esetek esnek a törvény
 meghatározásai alá, melyek a törvényhozó akarata szerint,
 büntetendő elemeket egyáltalán nem, vagy a kimért bün-
 tetéshez arányitva nem eléggé tartalmazzak?

Ennek oka azon körülményben keresendő, melyet érte-
 kezésünk elején már *a priori* konstatáltunk, hogy t. i. a tör-
 vény meghatározásaival nem is czélozza azt, hogy a *cselek-
 vénynek valóban büntetendő elemeit* írja körül. A törvényes
 meghatározások, mint már szintén konstatáltuk, nem a bün-
 tetendőség direkt ismérveit tartalmazzák, hanem olyan, ezek-
 nél könnyebben felismerhető ismérveket, melyek a rendsze-

rinti esetekben amazokkal együtt járnak. Épen a törvény ezen szerkesztési módja az, a mi szükségessé teszi az enyhítési jog instituálását, a mi nem egyéb, mint annak kijelentése, hogy ha a törvényes meghatározás ismérvei a valóban büntetendő ismérvekkel nem járnak együtt, akkor a rendes büntetés nem alkalmazandó.

A törvény ezen enyhítési jogot a 92. §-ban nagy mérvben meg is adja, a kérdés csak az, hogy e mérv, mely azt a legsúlyosabb bűncselekvényeknél kizárja, elegendő-e. Ha a törvény meghatározásai a legsúlyosabb bűncselekvények tekintetében olyanok volnának, hogy csak a valóban büntetendő alkatelemek tartalmazzák, vagy legalább ismérveik csak ezek fenforgása esetén volnának konstatalhatók, akkor a törvény álláspontját helyesnek kellene tartanunk. De, hogy ez nincs így, azt a büntetőtörvényből vett számtalan példával eléggé bebizonyítottuk. Senki sem fogja állítani; hogy a csalásnál, a kárnak 1 frttal való növekedése, minősített lopásnál az, hogy a tolvaj egy kerítésen átugrott, továbbá az összes bűncselekvényeknél az, hogy a tettes a 16 évet egy nappal felülhaladta, vagy hogy a végszükségből nem testvérét, hanem testvére jegyesét mentette meg, képezik azon elemeket, melyeket a törvényhozó büntetendőeknek tart. Annak, hogy a törvényes meghatározások ezen és hasonló körülményeket mégis lényeges elemekként jelentenek ki, oka abban keresendő, hogy ezek a valóban büntetendő elemekkel rendszerint együtt járnak, és hogy a törvénynek valamely határozott körülírásra szüksége volt. Épen ebből következtetünk azonban mi akkor, midőn az enyhítési jog korlátlanágát tartjuk szükségesnek. A bíró olyan körülményeket, a melyek a büntetendőséget a törvényhozó akaratára szerint is lényegesen kisebbsíthetik, sőt egészen meg is szüntethetik, a törvény szerkezete folytán nem tekinthet *minősítő*, csak *enyhítő* körülményeknek. Ennélfogva kell, hogy enyhítő körülmények esetén a bírónak joga legyen a büntetést általában és korlátlanul kisebbsíteni.

Tekintsük még az enyhítési jogot az *általános beszámítatlóság* szempontjából is.

A törvény 76. §-a szerint csak az mentesül a beszámításól, ki a tettet öntudatlan állapotban vagy oly zavart elmeállapottság mellett követte el, hogy szabad akaratelhatározással nem birt. A kinek lélekállapota ezen határokon kívül esik, annak tette teljesen beszámíttatik. Törvényünkben hiányzik az új olasz büntető-törvénynek azon intézkedése, mely szerint, ha a tettes lélekállapota olyan volt, hogy a beszámíthatóságot nagyban csökkentette, a nélkül, hogy azt kiírta volna, a cselekvény egy külön minősítés alá esik.¹ De, hogy ily lélekállapotok létezését a mi törvényünk is elismeri, az világos, csak hogy ezek nálunk nem minősítő, hanem enyhítő körülményekként jönnek számításba. Ha most már a kérdést úgy tesszük fel, hogy ezen enyhítő körülménynek, az összes többiektől eltekintve, mily mérvű enyhítési jog járjon meg, a mi törvényünk szempontjából csakis az enyhítési jog korlátatlanságára juthatunk.

A *priori* is azon következtetésre juthatnánk, hogy a lélekállapotok végtelenül változatosak, egymásba átmenők, és hogy ugyanazon bűncselekvény ezernyi egymástól alig valamivel különböző lélekállapotnak lehet következménye. Ezen *a priori* következtetést megerősíti a törvény egyes intézkedéseinek vizsgálata. A törvény szerkesztési módja a gonosz szándék felemlítését a bűncselekvényeknél elvileg elhagyja, sőt gyakran még valamely jogtalan célzat fenforrását sem követeli a cselekvény minősítéséhez. (Lásd pl. a közokirathamisítás eseteit, melyeknek büntetése pedig a leg súlyosabbak közül való.) Ennélfogva könnyen elképzelhetők olyan esetek, melyekben az ily cselekvények minden gonosz szándék és minden jogtalan célzat nélkül, vagy csak ezek minimumának fenforgása mellett követtetnek el. Ebből pedig

¹ Nuovo Codice Penale, art. 47. «Quando lo stato di mente era tale da scemare grandamente la imputabilità, senza escluderla.»

ismét az következik, a mire már utaltunk, hogy t. i. számos elkövetett cselekvény a törvény által meghatározott alkat-elemekkel birni fog, a nélkül, hogy a gonoszság a törvény által feltett mérvben, vagy esetleg egyáltalán fenforogna, azaz, hogy *elkövethetők a törvény bűncselekvényei oly lélekállapotban, mely a büntetendő gonoszságnak semmiféle jelével nem bír, és így a büntetőjogi beszámíthatlanság határán áll.*

Ilyen eseteknek csak két nagyobb csoportját akarjuk felemlíteni. Egyik az, ha valamely bűncselekvény indokát az *önhatalmu elégtétel*vevés képezi, azaz, ha a cselekvény önbíráskodást képez. Világos, hogy az önbíráskodás fenforgása a legsúlyosabb bűncselekvények büntetendő elemeit is korlátlanul enyhítheti. Megtörténhetik, hogy a cselekvény egészen jogos célra irányult és csak jogos czélt ért el. Megtörtént például, hogy valaki jogos követeléséhez erőszakos eltulajdonítás útján jutott a nélkül, hogy valakinek valami kárt okozott volna (l. a Dt. XXII. köt. u. f. 94. sz. alatt közölt esetet). Megtörtént továbbá, hogy valaki a saját birtoka megmentése végett egy szabálytalanul épített gátat átmetszett, és így vizáradást okozott. E cselekvények a rablás, illetve a vizáradás-okozás büntetteit képezik, de azt hiszszük, nem kell érvelnünk a mellett, hogy ily cselekvényekre félévi börtönt kiszabni nem igazságos.¹ Az új olasz büntető-törvény az önbíráskodást mint minősítő körülményt veszi tekintetbe, és az önbíráskodásból külön, elég enyhe büntetésű bűncselekvényt alakít. (Nuovo Cod. Pen. 235. §.) A mi törvényünk szempontjából az önbíráskodás csak enyhítő körülmény, a miből az következik, hogy ezen enyhítő körülmény fenforgása esetén az enyhítési jog korlátlan legyen.

Az esetek másik csoportja, melyre utalni akarunk, az, hogy a bűncselekvények egy része *jogos felindulásban* követetik el, sőt gyakran annak jogtalan eljárásban találja indo-

¹ E két eset elsőjében a bíróság rablást konstatált és marasztaló ítéletet hozott. A második esetben felmentés mondatott ki.

kát, a ki a cselekvény által sértve van. E körülményeket a törvény minősítőkként elismeri a legsúlyosabb bűncselekvények, a szándékos emberölés és súlyos testi sértés esetében. (281. és 307. §.). Világos azonban, hogy nemcsak ezen, hanem számtalan egyéb bűncselekvény is elkövethető ilyen vagy egyéb fajú jogos felindulásban, és világos az is, hogy ilyeneknél a jogos felindulás törvényünk értelmében az enyhítő körülmények közt veendő számba. Ha tehát a törvény a szándékos emberölésnél az ilyen jogos felindulást oly körülménynyé tette, melynek folytán a büntetés korlátlanul enyhíthetővé vált, akkor más bűncselekvényeknél, hol a bíró ezt csak az enyhítő körülmények közt veheti számításba, az enyhítési jogot kellett volna korlátlanná tennie. (Az új olasz büntető-törvény 51. §-a szerint a jogos felindulás általános minősítő körülményt képez, melynek fenforgása esetén a büntetés lényegesen enyhül.)

Nem akartuk ezen felsorolásokkal azon esetek számát kimeríteni, melyekben a korlátlan enyhítési jog szükséges. Casuisticával ezen eseteket kimeríteni nem lehet. A felsoroltak csak példaként akartak szolgálni az értekezés elején tett a priori következtetés igazolására. És azt hisszük, hogy a példák igazoltak is azt, hogy a büntető-törvény bármely intézkedéséből indulunk ki, a korlátlan enyhítési jog szükségességéhez fogunk eljutni. Ezen bizonyítás pedig annál fontosabb, mert az elvek, melyeket alkalmaztunk, nem esnek a törvényhozó által követett elveken kívül, és a célok, melyek elérése végett az enyhítési jog korlátlanságát óhajtjuk, ugyanazok, melyeket a törvényhozó tényleg követ. Bizonyításunk eredménye tehát nem az, hogy a korlátlan enyhítési jog egy a törvényhozó céljaitól idegen iskola szempontjából helyes, hanem az, hogy törvényünk az enyhítési jog korlátlan-sága nélkül a saját céljai szempontjából is hiányos és visszas.

A törvényjavaslat indokolása a bírónak adott enyhítési jogot, ott is, a hol azt korlátlanul megadta, nem azon ala-

pon következettette, mint mi. A javaslat minden bűncselekvényben úgy, a hogy a törvényben körülírva van, valamely objektív bűnösségi fokot lát megtestesülve, melyet esetleg individualis viszonyok többé-kevésbé megbocsáthatóvá tesznek. Ezen felfogás a normalis büntetések rendszerét látszik főfontosságúnak tekinteni egy büntető-törvény rendszerében, melyhez az enyhítő körülmények büntetési rendszere csak mint mellékes intézmény, mint rendkívüli eseteknek adott concessio járul. A javaslat ugyan nem fejezi ki világosan ezen alapgondolatot, de csak ebből tudjuk kimagyarázni azt, hogy a törvény az enyhítési jogot általában majdnem korlátlanul megadja, de a legsúlyosabb bűncselekvények tekintetében mégis korlátozza. Ugyanezen formalisticus felfogásra mutat az, hogy a javaslat, mikor az enyhítési jogot avval indokolta, hogy a törvény az individualis viszonyokat tekintetbe venni nem képes, ezen elvnek egészen való érvényesülése ellen csak azt hozza fel, hogy «óvakodni kell az extremumoktól és a bírói önkénnytől». A mi felfogásunk evvel szemben az enyhítési jogot nem egy mellékes, hanem a törvény többi intézményeivel egyenrangú intézménynek tekinti. Az enyhítési jog a mi felfogásunk szerint teljességében keresztülviendő, a nélkül, hogy itt «extremumoktól óvakodni» kellene, mint valamely radikális politikai elv alkalmazásánál.

Annak, a ki a korlátlan enyhítési jog szükségességét el nem fogadja, két álláspont közül kell választania. Vagy azt kell mondania, hogy igazságos, hogy egy forintnyi különbség, egy napi különbség vagy a fent említett egyéb mellékes körülményekben való különbség *ceteris paribus* fél-évi büntetéskülönbséget okozzon. Vagy, ha ezt nem, akkor azt kell állitania, hogy a büntető-törvény azon intézkedései, melyekből az ilyen büntetéskimérések következnek, hibásan vannak szerkesztve. Ezen második feltevést mi részünkről nem fogadhatjuk el. Büntető-törvényünk szerkesztés tekintetében első rangú törvényhozási mű, melyet nem kell ok

nélkül szerkesztési hibákkal gyanúsítanunk. De különben is az intézkedéseknek oly következetesen keresztülvitt tömege, mint a milyeneket a fentiekben elemeztünk, a dolog természetéből folyólag szerkesztési hiba következményének nem tekinthető, hanem, ha valahol hiba van, az a rendszer alap-gondolatában keresendő.

E hibát mi az enyhítési jog korlátozásában véltük megtalálni, és nézetünk szerint a törvény egyéb intézkedéseinek összege és a törvény egész conceptiója a korlátlan enyhítési jog szükségességét vonja maga után úgy, hogy annak kihagyása a törvényből szükségkép olyan visszasságokkal jár, mint a milyenekre a fentiekben rámutattunk.

Annak számára tehát, ki az enyhítési jog korlátlanságát el nem fogadja, nem marad egyéb az első feltevés elfogadásánál, t. i. annál, hogy a fentiekben elemzett büntetési-kiméréseket és azok közti arányokat igazságosaknak tartsa. Ezen felfogás ellenében pedig feleslegesnek tartjuk az érvelést.

Oly kérdések eldöntésénél, a milyennel jelen értekezés foglalkozik, kiinduló pontul kell azt vennünk, hogy a büntetések igazságossága tekintetében, legalább nagyjában, véleményeltérés nincs, és ennélfogva el kell készülnie annak arra, hogy azt, a ki egy forintnyi kárkülönbség fenforgása esetén félévvel nagyobb büntetés kiszabását *ceteris paribus* igazságosnak tartja, vagy azt, ki az éhség miatt a lopásra vetemedő almatolvajt *csak* azért, mert egy kerítésen átmászott, félévi börtönnel akarja büntetni, érvelésünkkel meggyőzni nem fogjuk.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn